

DRŽAVNO PODRUČJE I GRANICE

Bojo, Robin

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:423432>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ**

PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

**Robin Bojo
DRŽAVNO PODRUČJE I GRANICE**

Završni rad

Šibenik, lipanj 2016.

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ**

PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

DRŽAVNO PODRUČJE I GRANICE
Završni rad

Kolegij: Osnove međunarodnog prava

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić pred.

Student: Robin Bojo

Matični broj studenta: 141351353

Šibenik, lipanj 2016.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Upravni odjel

Preddiplomski stručni studij Upravni studij

DRŽAVNO PODRUČJE I GRANICE

robin.bojo@gmail.com

Sažetak rada: Državno područje i državna granica su jedan od osnovnih obilježja koji čine svaku državu danas u svijetu. Upravo iz ovog razloga velika pozornost u međunarodnom pravu posvećena je upravo temama koje su obrađene u ovom radu. Državno područje, more kao dio područja obalne države, morski prostori u kojima obalna država uživa suverena ili neka druga prava te državna granica su upravo pitanja koja moraju biti razrađena do najsitnijih detalja. U suprotnom, dolazi do sporova između država kao što se može vidjeti u nekim prikazanim primjerima u ovom radu. Republika Hrvatska je kao relativno mlada država također učinila jako puno u međunarodnim odnosima koji se tiču upravo državnog područja i državne granice, ali također postoji određeni sporovi koje Republika Hrvatska ima sa susjednim zemljama među kojima je jedan od najpoznatijih spor o Piranskom zaljevu koji je naveden i opisan u radu.

(stranica 33 slika 7)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: državno područje, more kao dio područja obalne države, morski prostori u kojima obalna država uživa suverena ili neka druga prava, državna granica.

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 11. 5. 2016.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

NATIONAL TERRITORY AND BORDERS

robin.bojo@gmail.com

SUMMARY: National territory and national borders are one of the main characteristics of every country today. For that reason, main focus of the international law is on the topics that will be shown in this paper. Questions that have to be elaborated to the smallest detail are mostly questions related to the national territory, sea as the part of the coastal state territory, marine premises where the coastal state has sovereignty or any other rights and national borders. Otherwise, it can lead to the dispute between the countries, which can be seen in some of the examples in this paper. The Republic of Croatia, as a relatively young country has also done a lot in the international relations regarding the national territory and national borders. In fact, there are also some disputes Croatia has with other countries, among which the Bay of Piran dispute stands out, also listed and described in this paper. Key words: national territory, sea as part of the coastal state territory, marine premises where the coastal state has sovereign or any other rights, national borders

(pages 33 / figures 7)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Key words: state territory , sea as part of the territory of the coastal State , the sea areas where the coastal State enjoys sovereign or other rights , border.

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, Lecturer.

Paper accepted: 11. 5. 2016.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. DRŽAVNO PODRUČJE.....	2
2.1. Stjecanje područja.....	4
2.2. Podzemlje morskog dna i zračni prostor.....	7
2.3. Problemi suverenosti u svemiru.....	8
2.4. Međunarodne rijeke i jezera.....	8
3. MORE KAO DIO PODRUČJA OBALNE DRŽAVE.....	11
3.1. Unutarnje morske vode.....	11
3.2. Teritorijalno more.....	13
3.3. Arhipelaške vode.....	15
4. MORSKI PROSTORI U KOJIMA OBALNA DRŽAVA UŽIVA „SUVERENA“ ILI NEKA DRUGA PRAVA.....	16
4.1. Vanjski morski pojas.....	16
4.2. Gospodarski pojas (isključiva ekonomska zona).....	17
4.3. Epikontinentalni pojas.....	18
5. DRŽAVNA GRANICA.....	20
5.1. Pojam državne granice.....	20
5.2. Pojam granične crte.....	23
5.3. Pojedine vrste granica.....	23
5.4. Povlačenje granica.....	24
5.5. Obilježavanje granica.....	24
6. DRŽAVNO PODRUČJE I GRANICA REPUBLIKE HRVATSKE.....	26
6.1. Granice između Republike Hrvatske i susjednih zemalja.....	27
6.2. Pravni temelji za utvrđivanje hrvatskih državnih granica.....	28
6.3. Ustav Republike Hrvatske članak 2.....	Error! Bookmark not defined.
6.4. Zakon o nadzoru državne granice RH-e.....	30
7. Zaključak.....	31
8. Popis literature i izvora.....	33

1.UVOD

U svome radu čije je naslov „Državno područje i granice“ ću pokušati što je više moguće običnom čitatelju približiti osnovne pojmove koji se tiču državnog područja i državne granice. Ovaj rad ću podijeliti u pet temeljnih cjelina. Prvu cjelinu pod nazivom državno područje ću pokušati objasniti i razraditi sa podtemama kao što su stjecanje područja, podzemlje morskoga dna, zračni prostor, problemi suverenosti u svemiru, te međunarodne rijeke i jezera. Druga cjelina ovoga rada će mi se temeljiti na moru kao dijelu obalne države. Pod ovom cjelinom ću objasniti i razraditi teme kao što su unutarnje morske vode, teritorijalno more, te arhipelaške vode. Ovdje ću posebnu pozornost posvetiti pravu mora i međunarodnom pravu koji reguliraju gore navedene cjeline. Nadalje, treća cjelina koja čini ovaj rad će biti morski prostori u kojima obalna država uživa suverena ili neka druga prava. Ovdje ću objasniti pojmove kao što su vanjski morski pojas, zatim gospodarski pojas, te epikontinentalni pojas. Potom ću obraditi cjelinu pod nazivom državna granica. Ovdje ću obraditi i objasniti pojmove kao što su sam pojam državne granice, zatim pojam granične crte, nadalje ću objasniti koje vrste granica uopće postoje, način njihove podjele, način na koji se granica povlači, te koje su to vrste obilježavanja državne granice. Posljednja cjelina koju ću obraditi u ovome radu je državno područje Republike Hrvatske te sama granica Republike Hrvatske. Ovdje ću objasniti granicu Republike Hrvatske sa susjednim državama, nadalje opisati ću proces nastanka granica Republike Hrvatske, navesti pravne temelje za utvrđivanje državnih granica RH-e. Opisati ću također članak 2. Ustava Republike Hrvatske, a koji se tiče područja Republike Hrvatske.

2. DRŽAVNO PODRUČJE

Državno područje obuhvaća kopnene prostore koji se nalaze u državnim granicama, uključujući rijeke, jezera, te otoke. Također, područje obalne države obuhvaća i njezine unutrašnje morske vode, arhipelaške vode, te njezino teritorijalno more. Ovdje je najbitnije naglasiti da državno područje nije samo dvodimenzionalni prostor te ne obuhvaća samo takozvanu površinu kopna i mora. To znači da se u državno područje ubraja i podzemlje, uključujući podzemlje morskoga dna, kao također i zračni prostor iznad cjelokupnog kopnenog i morskog područja države.

Državno područje je prostor na kojem država vrši svoju vrhovnu vlast i do čijih granica ta vlast dopire. Upravo zbog toga državno područje je objekt međunarodnog prava jer svaka država prema tome pravu uživa takozvanu teritorijalnu suverenost. Pod teritorijalnom suverenošću države možemo ustanoviti da je to skup nadležnosti koje ona uz pomoć svojih organa vrši na svome državnom području. Na svome području država vrši sve funkcije državne vlasti. Država na svome području primjenjuje svoj ustavni poredak. Država je upravo ta koja na svom području provodi donesene zakone, mnoge druge propise, također na svome području država organizira upravu, kao i sudbenu i lokalnu vlast.

Državno područje je jedan od najbitnijih kriterija kada se govori o nastanku određene države te je upravo državno područje bitan element njezina postojanja. Također, kada se govori o veličini državnog teritorija nije određena veličina potrebna za postojanje određene države, a kao primjer država koje imaju malen državni teritorij možemo navesti Državu vatikanskog grada, Kneževina Monako, Republika San Marino, Kneževina Lihtenštajn ili otočna država nauru u jugozapadnom Pacifiku. Državna vlast na državnome području je diskrecijska ali nije arbitrarna te se ne smije zloupotrebjavati. To bi značilo da određena država može sasvim slobodno donositi zakone ali tim zakonima i drugim odredbama ne smije škoditi susjednim zemljama, te međunarodnoj zajednici.

Država ima jurisdikciju na sve fizičke i pravne osobe koje se nalaze na njezinu području. To se također odnosi na sve njezine državljanke kao i na osobe bez državljanstva, kao i na strance, ali ovdje također postoje određene iznimke. Ovdje je potrebno naglasiti da država uz teritorijalnu vrši i takozvanu personalnu suverenost, a može je vršiti samo nad svojim državljanima koji se nalaze u drugoj državi. Upravo iz ovog razloga možemo reći da personalna suverenost uzmiče pred teritorijalnom suverenosti.

Kada govorimo o državama tada možemo reći da postoji prvenstveno podjela na obalne i neobalne države. Države, odnosno državno područje svake države je različito, a razlog toga je geografski položaj. Određene države mogu se sastojati samo od otoka, tj. njihovo područje. Takve države bi bile Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska, Japan, Novi Zeland kao i razne druge arhipelaške države. Također, govorimo li o kopnenom području trebamo navesti da kopneno područje svake od država ne čini cjelinu. Kao primjer ovoga možemo navesti Saveznu državu Aljasku koja je odvojena od ostatka teritorija Sjedinjenih Američkih Država područjem Kanade. Primjer također imamo i u Hrvatskoj, a to je da južni dio Hrvatske odvojen od njezina ostatka Neumom koji čini izlaz Bosne i Hercegovine na more.

Ako izuzmemo prostor otvorenog mora i Međunarodne zone morskoga dna i podzemlja sva ostala područja su podijeljena na područja suverenih država. Ako govorimo o morskome području trebamo reći da za razliku od unutarnjih morskih voda i teritorijalnoga mora u kojim obalna država ima isključivu vlast postoje i područja vanjskog morskog pojasa, epikontinentalnog pojasa i gospodarskog pojasa gdje određena država ima određena prava ali ne uživa potpunu suverenost.

Ovdje je potrebno navesti i objasniti termine koimperij i kondominij. Ovi su termini poznati iz prošlosti kada su dvije države obavljale vlast na istome području.

Od značajnih takvih primjera mogu se navesti kondominiji Egipta i Britanije nad Sudanom (1898.-1955.) ili kondominij Britanije i Francuske nad Novim Hebridima (1914.-1980.), koji su danas neovisna država pod imenom Vanuatu.¹ Od slučajeva koji su se do danas održali tu pripadaju otoci na Pacifiku Canton i Edenbury, važni za zračni promet, nad kojima od 1939. zajedničku kontrolu vrše Britanija i Sjedinjene Američke Države.

Svaka država upravo na temelju međunarodnog prava uživa svoju teritorijalnu suverenost, te na temelju nje vrši svoju vrhovnu vlast. Međutim uz pravo proizlaze i neke obveze koje su kao takve također definirane međunarodnim pravom. Jedna od bitnijih obveza je ta da država ne smije vršiti vlast na svome području na štetu bilo koje države koja uživa vlast na svome državnome području. Upravo iz ovoga proizlazi da ovakva vlast države nije arbitražna te se shodno tome ne smije zloupotrebljavati. Kada govorimo o zloupotrebi tada je najbitnije reći da se obavljanjem vlasti ne smije škoditi kao ni određenoj državi tako ni međunarodnoj zajednici.

Kada se govori o državnom području tada je također jako bitno spomenuti načelo isključivosti. Načelo isključivosti govori da određena država na svome području vrši vlast uz

¹ Đuro Degan, Međunarodno pravo, Zagreb, 2011, str. 547.

isključenje vlasti bilo koje druge države. Upravo spomenuto načelo isključive teritorijalne suverenosti daje pravo svakoj državi da se suprotstavi i protivi svim mogućim djelatnostima drugih država na njezinu području. Primjer gore spomenutoga načela možemo naći u sljedećoj presudi.

U presudi iz 1949. o Krfskom tjesnacu Međunarodni je sud osudio kao nedopuštenu intervenciju nasilnu akciju čišćenja minskoga pola i prikupljanja dokaza protiv Albanije, koju su britanski brodovi poduzeli u njezinu teritorijalnom moru.² To se dogodilo nakon što su britanski ratni brodovi tamo naišli na mine i pretrpjeli ljudske i materijalne gubitke.

Također potrebno je spomenuti i termin međudržavne služnosti. Upravo pod ovim terminom se kriju posebna ograničenja teritorijalne države. Upravo ovakva ograničenja su regulirana raznim nametnutim ugovorima. Vrlo je bitno spomenuti da su služnosti uvijek vezane za određeni dio područja neke države, ali nikako i za čitavo državno područje. Najčešće se ogledaju u tome da se sastoje u činjenju i nečinjenju ili trpljenju nečega na svom dijelu teritorija.

2. 1. Stjecanje područja

Kroz povijest formiralo se pet osnovnih načina stjecanje područja. Ti načini stjecanja područja su ustup ili cesija, okupacija ničijega područja, uvećanje državnog područja prirodnim zbivanjima ili na umjetni način, sila kao način stjecanja područja te zastara i povijesni naslov. Stjecanje područja u međunarodnom pravu vrlo je usko povezano sa načinom i stjecanjem određenih vlasništva i posjeda u rimskome pravu. Uvjeti koje rimsko pravo određuje za određeno stjecanje područja su ti da određeno područje u trenutku stjecanja nije u vlasništvu niti jedne druge zemlje, te se traži da se to područje drži za sebe i da se nad tim područjem koje se stječe vrši efektivno vršenje vlasti.

Govorimo li o načinima stjecanja područja sa već postojećim državama tada se ti uvjeti, odnosno načini mogu podijeliti na osnovna dva tipa. Ti načini stjecanja područja se nazivaju originarni i derivativni načini stjecanja područja. Pod originarnim načinom stjecanja područja se smatra takvo stjecanje gdje u trenutku stjecanja određeno područje nad kojim se vrši

² Vladimir Đuro Degan, Međunarodno pravo, Zagreb, 2011, str. 550.

stjecanje nije bilo pod vlašću bilo koje države. Shodno tome ovdje možemo reći da glavni način ovakvog načina stjecanja jeste okupacija određenoga područja. Stjecanje područja okupacijom mora također zadovoljiti određene uvjete. Prvi uvjet da bi stjecanje područja bilo pravilo je taj da prije samog akta okupacije određeno područje ne smije pripadati ni jednoj drugoj državi, ono treba biti slobodno. Također, uvjet koji se treba ispuniti je da se područje koje se stječe mora zaposjesti na vidljiv, jasan i efektivan način, te se nad stečenim područjem treba uvesti administracija, naravno u korist države stjecateljice. Kada se govori o mogućim sporovima koji se tiču okupacije tada se prvenstveno ti sporovi tiču ispunjenja dva osnovna uvjeta za valjanu okupaciju. bitno je da se na jasan način odredi da li se radi o efektivnoj ili fiktivnoj okupaciji. Kada govorimo o derivatnome načinu stjecanja područja tada možemo zaključiti da je glavni način ovakvog stjecanja područja ustup ili cesija. Cesijom, kao možda i najvažnijim načinom stjecanja područja možemo smatrati postupak u kojem određena postojeća država ustupa dio svog područja nekoj već postojećoj državi. Upravo ovakvim načinom ustupanja područja prenosi se suverenost jedne države na drugu državu. Ovakav način ustupanja područja najčešće je reguliran određenim ugovorima između država. Kada se govori o ustupu ili cesiji vrlo je bitno spomenuti da se za određeno područje koje se stječe može regulirati i određena naknada, ali nje u pravilu ne mora biti. Također bitna stvar kod ustupa ili cesije bez obzira da li se za određeno područje daje neka naknada ili ne je da država koja stječe određeno područje preuzima određeni dio duga državekoju stječe. Kod ustupa ili cesije je bitno naglasiti da se ne može ustupiti određenoj državi dio mora ili zračnog prostora bez ustupanja određenih odgovarajućih kopnenih dijelova područja. Gledajući kroz povijest do cesije je najčešće dolazilo raspadom određenih država i nastankom novih država, a to se temeljilo na političkom preuređenju svijeta, ali i to je naravno moralo biti regulirano raznim međunarodnim ugovorima.

Jedan od vrlo zanimljivih načina stjecanja područja jest uvećanje državnog područja prirodnim zbivanjima ili na umjetni način. Ovdje se prvenstveno misli na tokove rijeka i bujice koji svojim kretanjima, odnosno prirodnim putem mogu povećati određenu obalu, ali ovakav način se ne može dogoditi u kratkom vremenu i on je postupan. Također na ovakav način i morski valovi mogu svojim dugotrajnim nanosima povećavati područje određene obalne države. Postoji mogućnost da određena država na umjetni način poveća svoje područje. To je danas najčešće slučaj u bogatim svjetskim državama koje rade umjetne otoke i slično.

Slika 1. Umjetnim načinom podignuti Palmirni otoci (Ujedinjeni Arapski Emirati)

Izvor: https://sh.wikipedia.org/wiki/Palmini_otoci (22.4. 2016.)

Govorimo li o sili kao načinu stjecanja područja takav način je bio dopušten sve dok je rat bio priznat kao suvereno pravo svake države. Države koje su pobjeđivale najčešće su u praksi iznuđivale ustup ili cesiju, te su to nametale pobijeđenoj strani. Ovakav način stjecanja područja je postao protupravan s nastankom običajnih pravnih pravila o zabrani vođenja agresivnog rata, te zabrani stjecanja područja na temelju agresivnoga rata, te na temelju sile ili prijetnje. Ovdje je najbitnije spomenuti Povelju Ujedinjenih naroda iz 1970. godine koja govori da se nikakvo stjecanje određenih područja neće priznati ako ono proizlazi iz prijetnje silom ili upotrebom sile.

Govoreći o zastari i povijesnim naslovima načelo zastare se uzima kao opće načelo prava svojstveno svim pravnim poredcima. Također, sa druge strane postoje i druga gledišta koja smatraju da zastara u međunarodnom pravu nije priznata. Shodno tome, svaki pravni poredak prihvaća mogućnost stjecanja prava putem dugotrajnog i miroljubljivog posjeda, uvjet je da se zakoniti vlasnik, odnosno neko drugi tome ne opire. Kada se govori o zastari i povijesnim naslovima najveći problem je taj što nisu utvrđeni nikakvi rokovi zastare.

2. 2. Podzemlje morskog dna i zračni prostor

Govorimo li o podzemlju morskoga dna i zračnom prostoru prvenstveno treba naglasiti da državno područje nije dvodimenzionalni prostor te ne obuhvaća samo površinu kopna i mora. U državno područje ubraja se i podzemlje, a tu se misli na podzemlje morskoga dna i zračni prostor iznad cjelokupnog kopnenog i morskog područja države. Govorimo li o morskome dnu i njegovom podzemlju tada možemo reći da u pravnom smislu, ono nije podvrgnuto jedinstvenomu međunarodnom pravnom režimu. U nekim slučajevima podmorje je uključeno u morske prostore koji su dio državnog područja (unutarnje morske vode, teritorijalno more, arhipelaške vode arhipelaških država). U tim prostorima država uživa potpunu suverenost, ali u nekim od tih prostora ta suverenost može biti ograničena pravima trećih država (neškodljivi prolazak trgovačkih brodova). Govorimo li o suverenosti država u zračnome prometu prvenstveno možemo reći da je međunarodno pravo počelo razmatrati pravo suverenosti država u zračnom prostoru tek pronalaskom aviona, odnosno letjelica težih od zraka. kroz povijest su postojale mnoge teorije koje su države zauzele, a ticale su se suverenosti država u zračnome prostoru. Neke su države zagovarale punu slobodu zračnoga prostora, neke slobodu zračnog prostora iznad teritorija određene države. Također se raspravljalo i o kompromisnom rješenju, a ono bi značilo da je suverenost neke države nad zračnim prostorom trebalo odrediti određenom visinom, a iznad te visine prelijetanje bi bilo dopušteno za svakoga. Sve dvojbe i nedoumice oko shvaćanja zračnoga prostora je razriješilo izbijanje prvog svjetskog rata. Tada su na vidjelo izašle sve opasnosti od napada iz zraka. Tada se upravo došlo do zajedničkog gledišta o suverenosti zračnog prostora i to do neograničenih visina. Kada se govori o suverenosti nad zračnim prostorom najbitniji akt koji je definira je Čikaška konvencija. Ta konvencija je potpisana 1944.godine, a uz mnoge dopune je još i danas na snazi. Članak 1. gore spomenute konvencije definira sljedeće: „Države ugovorenice priznaju da svaka država ima potpunu i isključivu suverenost u zračnome području iznad svoga teritorija“. Na temelju gore spomenutoga države imaju pravo zatvoriti svoj zračni prostor za pristup i prelijetanje iznad njihovih područja stranim zrakoplovima svih vrsta. Ovdje treba povući paralelu te ustanoviti da za razliku od plovidbe trgovačkih brodova na moru, te njihovom pristupu određenim lukama, cjelokupni međunarodni civilni zračni promet obavlja se na temelju raznih ugovora, a temeljni ugovor je upravo Čikaška deklaracija. Upravo zbog toga gdje nema ugovornih odnosa ili makar samo pristanka teritorijalne države, ne može biti ni međunarodnog zračnog prometa.

2. 3. Problemi suverenosti u svemiru

Kroz povijest se smatralo da zračni prostor država dopire do neograničenih visina. Takvo se mišljenje zadržalo sve do 1957. godine. 4. listopada 1957. godine bivši Sovjetski savez u Zemljinu orbitu je lansirao svoj prvi umjetni satelit „Sputnjik“. Ovdje je najbitnije spomenuti da nijedna država koju je spomenuti satelit preletio nije uložila prigovor zbog toga. Upravo tim činom, odnosno neulaganjem prigovora, nastalo je novo stanje u međunarodnome pravu. Upravo se zbog toga povelu polemika te je zračni prostor iznad područja određene države postao ograničen. Ugovor iz 1967. godine koji definira pravo korištenja svemira govori : „Istraživanje i iskorištavanje svemira moraju se obavljati za dobrobit i u interesu svih zemalja i moraju biti u dobrobiti čitavog čovječanstva. Riječ je o konceptu zajedničke baštine, tj. općega dobra čovječanstva. Svemir, uključujući mjesec i druga nebeska tijela slobodan je za istraživanje i iskorištavanje od svih država bez ikakve diskriminacije, u uvjetima jednakosti i u skladu s međunarodnim pravom, uz slobodan pristup svim dijelovima nebeskih tijela“.

2. 4. Međunarodne rijeke i jezera

Kada se govori o rijekama, kanalima i jezerima tada uvijek možemo izvršiti dvije osnovne podjele. Prva skupina bi bile nacionalne ili takozvane unutarnje rijeke. To su one rijeke koje od svog izvora do ušća u more ili o neku drugu rijeku protječu samo u granicama jedne države. One čine dio državnoga područja. Gledajući u odredbe međunarodnog prava onda možemo ustanoviti da ne postoji pravilo općeg međunarodnog prava koje bi drugim državama davalo pravo da njihovi brodovi pod njihovom zastavom plove tim rijekama. Druga vrsta rijeka kada govorimo o podjeli bi bile međunarodne rijeke. Najjednostavnijim rječnikom možemo reći da su to one rijeke koje razdvajaju područje dviju država, ili prolaze kroz više država. Kada se govori o upotrebi međunarodnih i nacionalnih rijeka možemo zaključiti da je upotreba raznolika. Uspoređujući ribarstvo u rijekama i morsko ribarstvo najvažnija je razlika ta da za razliku od morskog ribarstva koje je uređeno međunarodnim pravom, ribarstvo na rijekama nije uređeno. Također rijeke osim ribarstva imaju i mnoge druge svrhe. Tu

prvenstveno možemo navesti da su iznimno bitne za navodnjavanje kao i za proizvodnju električne energije.

Kada govorimo o upotrebi međunarodnih rijeka također postoji podjela. Postoje dvije velike skupine. Plovidba plovnim dijelom rijeke uzvodno od ušća u more do točke do koje je ta plovidba moguća, te korištenje vodenih tokova u druge svrhe, kao što smo prethodno naveli za proizvodnju električne energije i irigaciju, jer te dvije upotrebe redovito idu zajedno.

Na Bečkom kongresu 1815. godine pokušalo se izjednačiti plovidbu međunarodnim rijekama i plovidbu međunarodnim morem. Međutim to izjednačavanje se do danas nije dogodilo i nije zaživjelo.

Govorimo li nadalje o režimu plovnih putova potrebno je spomenuti Barcelonsku konvenciju sa Statutom iz 1921. Očekivalo se da će ovoj konvenciji pristupiti gotovo sve države svijeta ali to se nije dogodilo. Ovu konvenciju nisu priznale neke velike države svijeta kao npr. Sjedinjene Američke Države, Rusija, Turska, Argentina. Do danas je ostalo 28 država koje su ostale potpisnice ove Konvencije.³ Ta konvencija koja je na snazi i dan danas za njezine članove se uz mnoštvo propisa ipak može svesti na temeljna četiri:

1) Sloboda plovidbe i jednakost tretmana za brodove pod zastavom svih država stranaka. U tome je izuzeta kabotaža (prijevoz robe i putnika između luka iste pribrežne države na rijeci)

2) Pristojbe se mogu naplaćivati samo za stvarno pružene usluge i za održavanje ili poboljšanje plovnosti rijeke, a ne u svrhu obogaćenja.

3) Predviđaju se znatne obveze za svaku pribrežnu državu glede njezina sektora međunarodne rijeke. Ta država ne smije postavljati nikakve zapreke za plovidbu, mora uklanjati podrtine, i održavati plovnost rijeke

4) Konvencija podrazumijeva različite mogućnosti upravljanja međunarodnim rijekama: pojedinačno (svaka država u svome sektoru), regionalno (sve pribrežne države zajedno) ili međunarodno (pribrežne i treće države).

Tokovi međunarodnih graničnih i drugih rijeka nisu u samovoljnoj vlasti određene pribrežne države. Glavno pravilo je da ni jedna država prema međunarodnom pravu ne smije izmijeniti prirodne uvjete područja susjednih država. To bi značilo da ni jedna državana smije

³ Vladimir Đuro Degan, Međunarodno pravo, Zagreb, 2011, str. 580.

zaustaviti ili skrenuti tok vode koji teče kroz njeno područje u područje druge države. Nadalje, voda se ne smije upotrebljavati tako da bi se ugrozila susjedna država.

Kada govorimo o međunarodnim jezerima možemo reći da se u takva jezera ubrajaju samo ona jezera potpuno okružena područjem samo jedne države, te je tada jezero dio državnoga teritorija. Kada se govori o graničnim jezerima tada su to jezera na granicama dviju ili triju država.

3. MORE KAO DIO PODRUČJA OBALNE DRŽAVE

Govorimo li o moru prvenstveno možemo reći da ono na planeti Zemlji čini cjelinu. Ta cjelina je povezana. Nešto više od 70 posto Zemljine površine čini voda. Upravo iz ovog odnosa zastupljenosti zemlje i kopna proizlazi da kopno nije jedna cjelina. To je naravno i logično budući da je kopno podijeljeno na kontinente te otoke, hridi, te je svaki navedeni dio upravo okružen morem. More je uvijek još od povijesti bilo bitno za čitavo čovječanstvo. Upravo iz ovog razloga mnoge su države odnosno narodi isticale zahtjeve za vlašću nad cijelim morima.

Kada se govori o dijelovima mora koji čine područje obalne države tu se prvenstveno misli na unutarnje morske vode, teritorijalno more te arhipelaške vode. Svaki od navedenih dijelova mora koji čine područje obalne države je reguliran međunarodnim pravom. Nadalje objasniti ću i pokušati približiti sve nabrojane dijelove mora.

3. 1. Unutarnje morske vode

Unutarnje morske vode možemo definirati kao more do crte niske vode, luke, ušća rijeka, zaljeva, te more unutar ravnih polaznih crta. Unutarnje morske vode su oni dijelovi mora koji su sa kopnom u najužoj vezi. Jako dugo kroz povijest se smatralo da je vlast države u svim ovim vodama izjednačena sa onom vlasti koju ima na kopnu. Kada govorimo o vanjskim granicama unutarnjih morskih voda možemo izvršiti sljedeću podjelu: Dijelovi mora između crte visoke vode i crte niske crte. Ovo je starinsko shvaćanje prema kojem ovakvi dijelovi mora spadaju u unutarnje morske vode. Ako idemo opisati ovakve dijelove mora prvenstveno možemo reći da su ti dijelovi mora jako nestalni, jako su male vrijednosti, te su naravno neprikladni za plovidbu. Nadalje kada govorimo o vanjskoj granici unutarnjih morskih voda u lukama tu granicu čine crte koje spajaju najisturenije lučke građevine, koje su kao takve stalni sastav obale, a samim time čine i dio lučkog sustava. Ovdje je najbitnije navesti da određeni uređaji, kao i umjetni otoci, ne spadaju pod stalne lučke građevine. Nadalje kada govorimo o ušćima rijeka tu postoje dva slučaja. Naime, ako se rijeka neposredno ulijeva u more tada će se vanjskom granicom smatrati pravac preko ušća rijeke

između točaka na crti niske vode na obalama. Drugi slučaj je taj kada ušće rijeke čini estuarij ili takozvanu deltu onda se u tome pogledu primjenjuje pravila koja vrijede za zaljev. Kada govorimo o zaljevima treba reći da bi se neki zaljev ubrajao u unutarnje morske vodepotrebno je da se ispune određeni uvjeti. Prvi uvjet je taj da sve obale uključujući i ulaz u zaljev moraju pripadati samo jednoj državi. Ako su te obale zaljeva podijeljene između više država tada će svaka od tih država imati pravo na unutarnje morske vode, teritorijalno more, a ovisno o veličini tog prostora i njegova prostranstva također i druge dijelove mora pod svojom vlašću. Ako idemo opisati što je to zaljev prvenstveno možemo reći da je to istaknuta uvala koja zadire u kopno. Površina mora u zaljevu mora biti jednaka ili veća od površine polukruga kojemu je promjer crta povučena preko ulaza u zaljev. Ovdje je najbitnije reći da sam ulaz u zaljev ne smije biti širi od 24 morske milje ili dvostruko od najveće dopuštene širine teritorijalnog mora, računajući od crte niske vode. Međunarodno pravo u svom shvaćanju ne vidi razliku između zaljeva i unutarnjih morskih voda. Kada se govori o zaljevima najbitnije je spomenuti takozvane historijske zaljeve. Ovakvi zaljevi ne ispunjavaju sve uvjete da bi se neki zaljev mogao smatrati unutarnjim morskim vodama. Bez obzira na to neka obalna država ipak nad njime vrši isključivu vlast, ali je kod ovog slučaja bitno da se tome ne protive ostale države. Također bitno je reći da velika većina tih historijskih zaljeva ima ulaz širi od 24 milje. Tu kao primjer možemo navesti Riški zaljev, nekad u bivšem Sovjetskom Savezu, a danas u Latviji koji ima ulaz od 28 milja, zatim zaljev Gabes u Tunisu koji čine dva ulaza od 23 i 50 milja, Hudsonov zaljev čiji ulaz je čak dug 520 milja itd.. Tamo gdje je obala jako razvedena, obalna država može povući ravne polazne crte koje spajaju prikladne vanjske točke, s time da se one ne smiju znatno udaljiti od općeg smjera obale, a morski prostori obuhvaćeni unutar tih crta moraju biti dovoljno povezani s kopnenim područjem da bi bili podvrgnuti režimu unutrašnjih morskih voda. Duljina ravnih polaznih crta nije ograničena.

Na prostorima koji sada obuhvaćaju unutarnje morske vode, a prije su obuhvaćali teritorijalni i/ili otvoreno more i dalje postoji pravo neškodljivog prolaza, pa režim obalne države na ukupnom području unutarnjeg mora nije jednak. Država nad unutarnjim morskim vodama uživa jednaku suverenost kao na kopnu. Može odobriti ili zabraniti ulazak nekih brodova u svoje luke, no svaka obalna država putem propisa određuje više luka otvorenih za međunarodni promet (u njima se nalaze policijski, carinski, sanitarni i dr. organi obalne države). Neke luke se u unutrašnjosti kopna neke države, a povezane su s morem rijekom, kanalom ili jezerom. U tim rijekama, kanalima ili jezerima vlada jednak režim kao i u toj međunarodnoj luci. Međutim, sve to vrijedi samo za trgovačke brodove. Ako država dopusti

pristup stranim trgovačkim, ratnim ili nekim drugim brodovima u svoje dijelove unutarnjih morskih voda tada je njihov položaj jednak kao da se nalaze u nekoj luci otvorenoj za međunarodni promet te države. Ovdje treba naglasiti da određene države koje su jako ovisne o turizmu, jer je to jedan od njihovih osnovnih prihoda imaju jako liberalne propise. Ovdje se prvenstveno misli o dopuštanju pristupa stranim jahtama čak i u ove prije navedene dijelove unutarnjih morskih voda. Međutim, upravo uza sve ovo prije navedeno obalna država može po svojoj volji mijenjati, ukidati te čak i suspendirati ove propise jer ne govorimo o obvezama koje su vezane međunarodnim pravom.

Također bitno je navesti da ako neka obalna država zbog raznih razloga, koji mogu biti i politički i slični zatvori neke ili čak sve svoje luke za brodove određene države bez obzira ima li sa njome ugovorne odnose ili nema, tada se ista izlaže jednakim mjerama glede pristupa svojih brodova u luke te druge države. Ovdje je bitno spomenuti također i brodove koji imaju imunitet. To su prvenstveno ratni brodovi određenih država. Takvi brodovi mogu ploviti morem određene obalne države samo uz dozvolu. Upravo davanjem dozvole za plovidbu ovakvoj vrsti broda obalna država se obvezuje poštovati njegov imunitet. No uz sve imunitete strani ratni kao i državni netrgovački brodovi su dužni poštovati redarstvene, carinske plovidbene, sanitarne i druge propise.

3. 2. Teritorijalno more

Teritorijalno more je morski pojas koji se proteže uzduž cijele obale neke države, odnosno uzduž njezinih unutarnjih morskih voda i, ako je riječ o arhipelaškoj državi, uzduž njezinih arhipelaških voda. Teritorijalno more pripada obalnoj državi samim tim što ona posjeduje obalu; ne mora se proglasiti, niti je potreban bilo kakav čin okupacije, ali treba odrediti njegovu širinu. Najveća dopuštena širina dugo je bila sporna, a Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. određeno je da svaka država ima pravo ustanoviti širinu terit. mora do granice koja ne prelazi 12 morskih milja, mjenjenih od polaznih crta (crta niskih voda uzduž obale ili vanjska granica unutarnjih voda). To pravilo o širini teritorijalnog mora danas je dio općega običajnog međunarodnog prava. Nad teritorijalnim morem obalna država ima suverenitet koji se proteže na zračni prostor, na sam stup morske vode te na

morsko dno i podzemlje. Teritorijalno more sastavni je dio državnoga područja, pa je njegova vanjska granica ujedno državna granica. Međunarodno pravo obalnoj državi ipak nameće neka ograničenja suvereniteta, ponajprije pravom neškodljiva prolaska, koje stranim brodovima omogućuje nesmetanu plovidbu u teritorijalnom moru. Republika Hrvatska je za svoje teritorijalno more odredila najveću dopuštenu širinu od 12 morskih milja. Ako je neki brod prekršio propise o zabrani zagađivanja, obalna ga država ima pravo pregledati, ali samo od strane brodova ili zrakoplova koji nose oznake da su u vladinoj službi. Kao što smo i prije naveli širina teritorijalnog mora mjeri se o normalnih polaznih crta, a to može biti i crta niskih voda, od ravnih polaznih crta ili ravnih arhipelaških crta. Ovdje treba spomenuti da je moguć slučaj stalnog zamrzavanja mora. Tada se širina teritorijalnog mora računa od kraja stalno zamrznute površine. Također moramo navesti to da svaka država ima pravo na teritorijalno more oko svih svojih otoka. Ovdje se čak ubrajaju i stijene na kojima nije moguć život. Također i sidrišta koja služe brodovima za obavljanje krcanja i sidrenja uključena su u teritorijalno more. Država je dužna dopustiti neškodljivi prolaz brodovima svih država, kao i svim vrstama brodova, a tu se prvenstveno misli na trgovačke ribarske, ratne i druge vrste brodova. Ako idemo definirati što je to prolazak onda možemo reći da je to plovidba teritorijalnim morem radi presijecanja, ili radi ulaska u unutarnje morske vode, pristajanja uz sidrišta, ili uz lučke građevine, te izlazak iz njih. Nadalje, taj prolazak također mora biti izvršen prema određenim uvjetima. Ti uvjeti su da taj prolazak valja izvršiti neprekinuto i bez odgode. Naravno uvijek postoje i opravdani razlozi kada se taj prolazak ne može izvršiti na pravilan način. To su razlozi koje uvjetuje neka veća sila, nevolja, opasnost i slično. Međutim, neškodljivim prolazom će se uvijek smatrati onaj prolazak koji ne dira u red, mir i sigurnost obalne države. Kada govorimo o konvenciji iz 1982. godine možemo reći da je ona imala određene novosti i preinake. Jedna od najznačajnijih novosti je pravo obalne države da u svome teritorijalnom moru može sama propisati plovne putove, ali se ovdje mora voditi raznim preporukama Međunarodne pomorske organizacije. Upravo ovi putovi su obvezni za sve gore navedene brodove. Kada se govori o plovni putovima potrebno je naglasiti da imamo i slučaj posjete podmornica određenoj državi. Tada ta država mora ploviti površinom i vijati svoju zastavu. Obalnoj državi nije dozvoljeno naplaćivanje bilo kakve pristojbe za plovidbu teritorijalnim morem.

3. 3. Arhipelaške vode

Govorimo li o arhipelaškim vodama prvenstveno je bitno spomenuti Konvenciju iz 1982. godine. Upravo su ovom konvencijom arhipelaške vode kao jedan novi pojam u međunarodnom pravu prvi puta predviđeni. Ovom konvencijom je regulirano to da se arhipelaško pravo priznaje samo oceanskim državama. Tu se ubrajaju one države koje su sastavljene odnosno koje se sastoje od jednog ili više arhipelaga ili drugih otoka. Vrlo je bitno reći da se arhipelaške države moraju proglasiti. Svaka država treba sama odlučiti i proglasiti arhipelaške vode. Ako se one ne proglase tada ostaje prijašnji režim odnosno dijelovi teritorijalnog mora i dijelovi otvorenog mora. Kada određena država odlučuje o svojim arhipelaškim vodama tada se one mogu proglasiti na način da ravne arhipelaške crte spajaju najudaljenije krajnje točke otoka i grebena u arhipelagu, ali na taj način moraju biti obuhvaćeni i glavni otoci.

Kada se govori o suverenosti države u arhipelaškim vodama potrebno je naglasiti da država uživa suverenost u svojim arhipelaškim vodama. Ovdje je nebitno kolika je dubina tih arhipelaških voda, odnosno udaljenost tih voda od obale. Također ta suverenost se proteže i na zračni prostor iznad tih arhipelaških voda, kao i na njihovo dno i podzemlje. Upravo ispunjenjem svih gore navedenih dijelova arhipelaške vode uz unutarnje morske vode i teritorijalno more te naravno uz kopneni dio su dijelovi ukupnoga područja arhipelaške države.

Arhipelaška država prema međunarodnom pravu ima slobodu određivanja plovni putova. Također može određivati i zračne putove .

Strani brodovi i zrakoplovi koji prolaze odnosno koji prelijeću arhipelaške plovne putove podvrgnuti su pravilima o prolasku arhipelaškim plovnim putovima, najvećim dijelom identičnima s pravilima tranzitnoga prolaska za prolazak i prelet morskim tjesnacima koji služe međunarodnim plovidbama. Najznačajnija je dužnost arhipelaške države da , iako može uz suglasnost Međunarodne pomorske organizacije mijenjati plovne putove i sustave odijeljenoga prometa, nikad ne smije obustaviti prolazak i prelijetanje tim putovima⁴.

⁴ Vladimir Đuro Degan, Međunarodno pravo, Zagreb, 2011, str. 640.

4. MORSKI PROSTORI U KOJIMA OBALNA DRŽAVA UŽIVA „SUVERENA“ ILI NEKA DRUGA PRAVA

Govorimo li o morskim prostorima gdje obalna država uživa tzv. suverena ili neka druga prava prvenstveno trebamo navesti vanjski morski pojas, gospodarski pojas, te epikontinentalni pojas. Ova navedena područja su područja koja ne spadaju pod sto postotnu suverenost države, ali svejedno državi pripadaju određena prava nad ovim prostorima.

4. 1. Vanjski morski pojas

Konvencijom o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu iz 1958. godine vanjski morski pojas stiče priznanje. Glavno pravilo koje je konvencija prepisala je bilo da širina vanjskog morskog pojasa, uz širinu teritorijalnog mora nije smjela prelaziti 12 morskih milja od polaznih crta. Također konvencijom iz 1982. uređen je režim vanjskog morskog pojasa. Ova konvencija je odredila novu vanjsku granicu pojasa. Također su ovom novom konvencijom regulirane i nadležnosti obalne države u njoj. Konvencija iz 1982. godine propisuje da obalna država može vanjski pojas proglasiti najviše do 24 milje računajući od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora.

Uspostavu vanjskog pojasa su zahtijevale mnoge države u 19. stoljeću. Glavnu ulogu u pretpostavci za donošenje ove odluke je imao zahtjev Sjedinjenih Američkih Država. Naime SAD su sklapanjem raznih ugovora za vrijeme 2. svjetskog rata prisvojile pravo da u pojasu širem od teritorijalnog mora suzbija razne aktivnosti, a neke od njih su bile krijumčarenje alkohola, te suzbijanje raznih drugih propisa.

Također, kao u slučaju arhipelaških voda i gospodarskog pojasa država je dužna sama donijeti odluku o proglašenju vanjskog morskog pojasa. Ako država smatra da nema potrebu za proglašavanjem vanjskog morskog pojasa te ga ne proglasi taj prostor ostaje i dalje dijelom otvorenog mora. Na taj način taj prostor ostaje izvan nacionalne jurisdikcije bilo koje države.

4. 2. Gospodarski pojas (isključiva ekonomska zona)

Budući da se danas sve u svijetu vrti oko financija, kapitala, gospodarstva, a tako je bilo i kroz povijest došlo je do pojave gospodarskoga pojasa. Budući da su se pojavili zahtjevi sve većeg broja država, koje su se željele brže i snažnije razvijati za proširenjem njihova teritorijalnog mora (ovdje su bila najbitnija ribolovna prava), a zahtijevali su to u dužini do 200 morskih milja moralo je doći do rješenja. Upravo rješenje koje je doneseno je doprinijelo postanku novog instituta u pravu mora, a to je gospodarski pojas. Vanjska granica gospodarskog pojasa mjeri se od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora do ukupne širine od 200 morskih milja maksimalno.

Sabor Republike Hrvatske proglasio je 3. listopada 2003. Godine zaštićeni ekološko ribolovni pojas u Jadranskom moru odgodom primjene od 12 mjeseci. Tim proglašenjem praktično su bila obuhvaćena sva prava Hrvatske temeljem gospodarskog pojasa osim proizvodnje energije korištenjem vode, struje i vjetrova što je danas bez praktičnog značenja. U toj odluci Hrvatskoga Sabora još nije bilo predviđeno pravo podizanja umjetnih otoka, uređaja i naprava. Ali Republika Hrvatska ima i to pravo iznad svoga epikontinentalnog pojasa, i to bez proglašenja, na temelju članka 5. Konvencije iz 1958., te prema članku 60. Konvencije iz 1982. godine⁵.

Gospodarski pojas kao takav spada pod poseban pravni režim, budući da se ne ubraja niti pod obalnu državu niti pod dio otvorenog mora. Ali uz sve navedeno obalna država ipak ima najveće prava u iskorištavanju svih vrsta bogatstva u odnosu na sve druge države. Također obalna država je ta koja određuje sve što ima bilo kakve veze sa ribolovom u svome gospodarskom pojasu.

Nakon što smo utvrdili sve navedeno, a tiče se gospodarskog pojasa, odnosno isključive ekonomske zone možemo jasno utvrditi da obalna država ima isključivu nadležnost u svome gospodarskom pojasu samo u točno određenim oblastima. Upravo iz razloga što u većini pitanja nema potpunu vlast nad ovim pojasom gospodarski pojas ne treba smatrati dijelom državnoga područja obalne države.

⁵ Vladimir Đuro Degan, Međunarodno pravo, Zagreb, 2011, str. 653.

4. 3. Epikontinentalni pojas

Još u prošlosti je ustanovljeno da morsko dno i njegovo podzemlje imaju posebnu konfiguraciju tla. Upravo epikontinentalni pojas je jedini prostor u moru koji obuhvaća morsko dno i njegovo podzemlje. Postoji više vrsta morskoga dna. Dubina do otprilike 200 metara se naziva kontinentalnom ravninom. Dubine između 1500 i 3000 metara nazivaju se kontinentalna strmina. Dubine od oko 4000 metara nazivamo kontinentalne orubine. Kada se govori o morskome dnu i podmorju prvenstveno se misli na iskorištavanje nafte. To iskorištavanje je započelo za vrijeme drugog svjetskog rata. Upravo se zato morao regulirati taj epikontinentalni pojas koji je reguliran konvencijom o epikontinentalnom pojasu iz 1958. Taj propis je i danas na snazi. Među 58 država koji su se obvezali ovim propisima se nalazi i Republika Hrvatska.

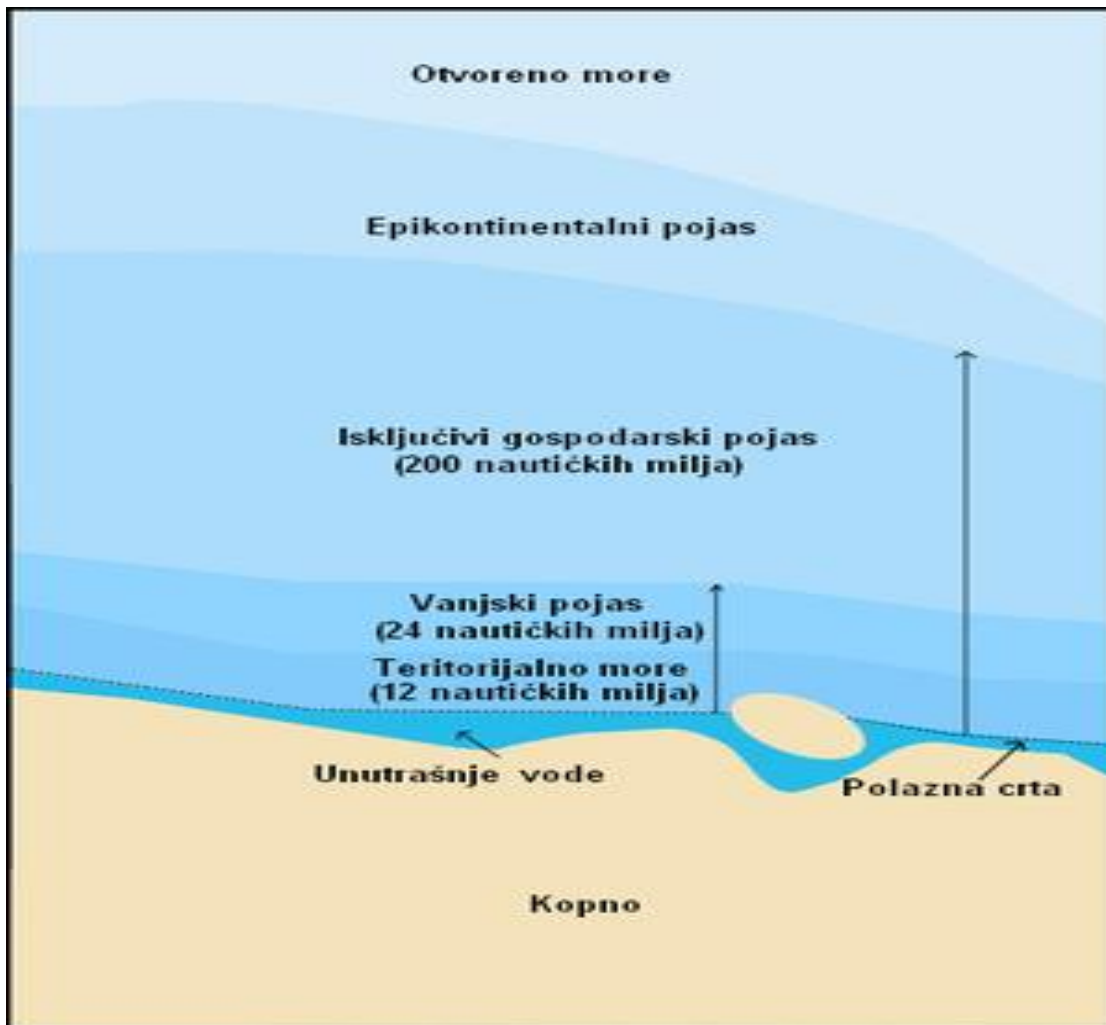
Prava obalne države na epikontinentalnom pojasu ne diraju u pravni status voda iznad toga pojasa te pravni status zračnoga prostora iznad tih voda. Stoga dok obalna država ne proglasi svoj gospodarski ili pojas isključivih ribolovnih prava te vode ostaju pod režimom otvorenoga mora. Ostvarivanje prava obalne države na epikontinentalnom pojasu ne smije ograničiti niti dovoditi do njezina neopravdana upletanja u plovidbu i druga prava i slobode drugih država u vodama iznad toga pojasa⁶.

Većina obalnih država u svijetu ne može odrediti punu širinu tih dijelova mora stoga što širina mora koje zapljuskuje njihove obale ne doseže udaljenost od 400 ili 700 milja. Među ovim državama se nalazi i Republika Hrvatska.

Kod epikontinentalnog pojasa bitno je navesti da sve druge države imaju pravo polaganja kabela i cjevovoda u epikontinentalnom pojasu neke države, ali one prema konvenciji iz 1982. za to moraju dobiti dozvolu obalne države.

⁶ Vladimir Đuro Degan, Međunarodno pravo, Zagreb, 2011, str. 663.

Slika 1. Prikaz unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora u međunarodnom pravu

Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Unutarnje_morske_vode (12. 04. 2016.)

5. DRŽAVNA GRANICA

5. 1. Pojam državne granice

U teoriji međunarodnog prava državnu granicu definira se kao crtu do koje se proteže državno područje ili plohu koja presijeca graničnom crtom zračni prostor, površinu zemlje i podzemlje između susjednih zemalja. Za zemlje koje imaju more granica na moru označava se kao ploha koja na vanjskom rubu teritorijalnog mora okomito presijeca zračni prostor, površinu mora sa dnom i podmorjem i dijeli teritorijalno more države od slobodnog mora ili teritorijalnog mora susjedne države. Zakon o nadzoru državne granice državnu granicu definira kao prostor koji se rasprostire nad zemljinom površinom u visinu, na površini tla i u dubinu zemlje ,dok graničnu crtu definira kao koordinatno određenu crtu koja na kopnu, moru, rijekama i jezerima dijeli teritorij Republike Hrvatske od teritorija susjedne države.⁷

Kao što smo već prethodno naveli državna granica je zamišljena crta koja omeđuje državno područje jedne države. Gotovo sve su utvrđene međudržavnim dogovorima, a poneka je određena uz pomoć suda. Obilježene su kamenjem i stupovima, a u novije vrijeme prometnim znakovima. Kao granica uzima se često lanac najviših planinskih vrhova, razvođe dviju rijeka, geometrijska sredina rijeke (uglavnom plovne), njezin najdublji tok ili matica. Što se tiče voda, svakoj državi pripada jedan dio obale, ili je jedan dio slobodan. Kao što područje određene države ne čini samo površina njezina kopnenog i morskoga prostora , već se u to područje također ubraja i podzemlje i zračni prostor , upravo tako ni državna granica nije jednodimenzionalna „crta“. Ta takozvana „crta“ ima i svoju drugu dimenziju, budući da se spušta u dubinu te razgraničuje zračni prostor između država. Kada govorimo o podjeli državne granice najčešće postoje podjele na prirodne granice i umjetne granice. Prirodnim granicama smatraju se prirodni oblik tla, a tu se misli na rijeke, planinske masive.

Kada se govori o morskim granicama tada moramo navesti da se tu prvenstveno govori o određenim zonama. Kao što smo već prethodno naveli te zone se mogu definirati kao unutarnje morske vode, teritorijalno more, te arhipelaške vode.

⁷ Stipe Ivanda, Državna granica, nadzor, kontrola, zaštita, Zagreb, 1997, str. 18.

Slika 2. Prikaz prirodne granice

Izvor: <http://www.splavari.com.hr/2014god/splavari2014-01.htm> (1. 5. 2016.)

Govorimo li o načinu usvajanja određene prirodne granice tada se može reći da to u praksi najčešće dovodi do određenih problema. U povijesti su poznati mnogi sporovi upravo iz razloga što država nije obilježila granicu na terenu. Svi takvi problemi koji se pojave rješavaju se međunarodnom sudskom ili arbitražnom presudom. Također, moguće je da granica između određenih država ne mora biti utvrđena nikakvim ugovorom, međunarodnom sudskom ili arbitražnom odlukom. takve granice najčešće nastaju običajnim putem te njih ne smije osporavati niti jedna država

Kada se govori o državnoj granici vrlo je bitno spomenuti načelo *uti possidetis*. Ovo načelo se odnosi na slučajeve teritorijalnih promjena koje stvaraju stanja sukcesije država. To bi značilo da ako raspadom određene države između država sljedbenica nema drugačijeg ugovora, između tih novih teritorijalnih cjelina koje su stekle neovisnost za crtu razgraničenja uzima se ona crta koja je bila na snazi na datum sukcesije države. Gore spomenuto načelo može poslužiti i kao osnova za rješavanje sporova koji se mogu kasnije pojaviti, a koji se tiču razgraničenja, glede kopnenih granica novih država. Ovdje je također bitno reći da načelo *uti possidetis* nema imperativ općeg međunarodnog prava. To upravo znači da određene susjedne države koje nastaju nakon raspada određene države mogu same određivati svoje granice.

Ovdje je najbitnije navesti da to samostalno određivanje granice mora biti uređeno obostranim i slobodnim sporazumom, odnosno dogovorom.

Slika 3. Prikaz graničnog spora između Republike Hrvatske i Slovenije

Izvor:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Otvorena_pitanja_u_odnosima_Hrvatske_i_Slovenije#/media/File:Bay-of-Piran_maritime-boundary-dispute-hr.svg (4. 5. 2016.)

Za vrijeme SFRJ morska granica između republika nije bila utvrđena. Prema hrvatskom prijedlogu granična crta trebala bi ići od ušća Dragonje sredinom Piranskog zaljeva. U tom slučaju Slovenija ne bi imala pristup međunarodnim vodama Jadranskog mora. Slovenija smatra da joj pripada 4/5 Zaljeva i da bi linija razgraničenja išla neposredno uz hrvatsku obalu Zaljeva. Trenutno je prijeporno koji će međunarodni sud voditi spor. Hrvatska preferira Međunarodni sud za pravo mora u Hamburgu, a Slovenija Međunarodni sud pravde u Haagu. Ukoliko se spor bude vodio u Hamburgu, Hrvatska će navodno biti u boljem položaju jer će se spor voditi načelom granice u sredini. Sud u Haagu bi bio bolje rješenje za Sloveniju jer bi vodio računa o načelu pravičnosti. U tom slučaju bi se raspravljalo i o spornim selima na lijevoj obali Dragonje.

5. 2. Pojam granične crte

Granična crta definira se kao jedinstvena koordinatno određena crta koja određeni teritorij bilo na kopnu, moru, rijekama, ili jezerima dijeli od teritorija susjedne države. Također graničnom crtom može se smatrati niz točaka koje su na zemljinoj površini, određene u državnom koordinatnom sustavu, na temelju kojih se proteže državna granica.

5. 3. Pojedine vrste granica

Kada se govori o podjeli granica tada možemo ustanoviti da je temeljna podjela granica na prirodne granice, umjetne granice i astronomske granice.

Govorimo li o prirodnim granicama možemo reći da su to one granice koje se naslanjaju na prirodno oblikovano tlo, a kao takve protežu se gorskim lancima, klisurama, rijekama, jezerima i slično.

Umjetne granice su sve one granice koje se ne oslanjaju na prirodno oblikovano tlo. Tu se prvenstveno misli na granice koje se povlače na određenim točkama na karti. Ovdje se najčešće misli na granice koje se povlače u ravninama.

Astronomskim granicama se smatraju sve one granice koje označavaju granicu povučenu uz neku usporednicu ili meridijan. Kao primjer ovakvih vrsta granice možemo navesti granicu između Sjeverne i Južne Koreje, između Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Također granice u pustinjskim i polarnim oblastima se smatraju astronomskim granicama.

Nadalje vrlo je bitno reći da bez obzira o kojoj vrsti granica se od ove navedene tri radi da su granice uvijek određene u pravilu međunarodnim ugovorima. Države su te koje se više ili manje drže pri dogovoru ovih gore navedenih osobina tla kada se govori o razgraničenju, ali se uvijek prvenstveno vode međunarodnim ugovorima.

Ovdje također možemo navesti i sljedeću podjelu granica. Postoje i osim političkih granica koje su utvrđene dogovorom etničke granice, to bi bile granice koji razdvajaju određene narode, zatim religijske granice, to bi bile granice između više vjerskih grupa. Na

nivou državnog uređenja granice se dijele na: državne granice, to su najjednostavnije granice između pojedinih država, republičke granice, granice između republika, zatim pokrajinske granice, granice između autonomnih pokrajina i drugih subjekata, regionalne granice između više regija, okružne granice tj. granice između okruga), općinske granice tj. granice između općina.

5. 4. Povlačenje granica

Kada govorimo o postupku kojim se vrši razgraničenje najbitnije je spomenuti tri faze. Kada se govori o granicama koje su određene sporazumima prva faza bi bila mirovni ugovor, u tome ugovoru se opisuju sve granične crte u osnovama, zatim govorimo li o drugoj fazi ona predstavlja samo povlačenje granica. Ovdje je bitno reći da ove poslove povlačenja obavljaju mješovite komisije, ali oni također ovise o međudržavnim ugovorima. Kada se govori o drugoj fazi potrebno je reći da samo povlačenje granica ovisi i o zemljopisnim gospodarskim prilikama. Ovdje se prvenstveno vodi računa o tome da ne dolazi do presijecanja cesta, pruga, vodovoda. također kada se obavlja ova druga faza bitno je reći da se ona mora voditi određenim principima kao što su etnički, strategijski, prometni, zemljopisni, povijesni i tako dalje. Kao glavni princip od gore navedenih možemo navesti etnički princip, a ovi svi ostali se uzimaju kao dopunski principi. Završna faza se naziva obilježavanje granica.

5. 5. Obilježavanje granica

Kao što smo već prethodno naveli obilježavanje granica smatra se trećom i završnom fazom u povlačenju granica. Ova treća faza obavlja se na temelju graničnog opisa, ali također i granične karte na način da se fiksiraju sve točkene kojima se prelamaju prave crte te na ravnoj crti na svakih sto metara udaljenosti. Svaka oznaka ima svoj broj. Oznake kojima se označava granica se zovu granični kamen, pomoćni granični kamen, te granični stup. Glavni granični kamen postavlja se na samoj graničnoj crti, pomoćni granični kamen postavlja se u unutrašnjosti teritorija. Granični stup viši je od graničnog kamena, bijele je boje iz razloga

bolje uočljivosti, te na njemu se nalazi skraćeni naziv susjednih država. Na vrhu graničnog stupa se ucrtava strelica koja označava pravac prostiranja državne granice. Revizija gore navedenih graničnih oznaka u pravilu se odvija svakih pet godina. Kada govorimo o obilježavanju stupova potrebno je naglasiti da se stupovi također mogu obilježiti i brojevima, pritom se neparni brojevi daju na obilježavanje jednoj državi, dok se parni brojevi daju na obilježavanje susjednoj zemlji.

Slika 4. Granični kamen

Izvor: www.panoramio.com (1. 5 .2016.)

6. DRŽAVNO PODRUČJE I GRANICA REPUBLIKE HRVATSKE

Državna granica Republike Hrvatske je regulirana na temelju međunarodnog prava i to ugovorom o sukcesiji državnih granica koje je imala Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija do 1991. godine, tj. do svog raspada. Ovim ugovorom su regulirane granice Republike Hrvatske sa Republikom Italijom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Slovenijom te Srbijom.

Međunarodna zajednica je na temelju niza akata priznala međunarodne granice Republike Hrvatske, ali je također Republici Hrvatskoj ostavljeno da sama prvenstveno uredi svoje granice sa susjedima. Upravo iz ovog razloga 1992. godine Vlada Republike Hrvatske je donijela odluku o osnivanju državne komisije za granice.

Govorimo li o teritoriju Republike Hrvatske možemo navesti i neke opće podatke:

Spovršinom od 56.594 km² kopna i 31.757,67 km² morskih voda te 25.207,22 km² zaštićenog ekološko ribolovnog pojasa pripada donjem dijelu ljestvice srednje velikih država Europe, tj. u svijetu se nalazi na 124. mjestu. Udaljenost od Štrigove (krajnje sjeverne točke) do rta Oštro (krajnje južne točke na kopnu) iznosi 490 kilometara, a od Savudrije (krajnje zapadne točke) do Iloka (krajnje istočne točke) iznosi 464 kilometara. Krajnja južna točka Hrvatske je otok Galijula u Palagruškom arhipelagu. Ukupna duljina kopnenih granica je 2028 km, a morske obalne crte 5835,3 km. Udaljenost od Savudrije do rta Oštro iznosi 527 km, pa stoga koeficijent razvedenosti hrvatskog dijela jadranske obale iznosi 11,1, što svrstava hrvatsku obalu među najrazvedenije na svijetu. Od 1246 jadranskih otoka, otočića, hridi i grebena njih 1185 nalazi se u Hrvatskoj. Od tolikog broja njih 718 su otoci od kojih je 66 naseljeno. Najveći otok je Krk s površinom od 405,7 km², nakon kojeg slijedi Cres s površinom od 405,2 km²⁸.

⁸ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska> (6. 5. 2016.)

6. 1. Granice između Republike Hrvatske i susjednih zemalja

Kada govorimo o kopnenim granicama Republike Hrvatske ukupno su duge 2374,9 kilometara. Govorimo li o granicama na kopnu možemo reći da Republika Hrvatska graniči sa pet zemalja. Tih pet zemalja su Bosna i Hercegovina, Slovenija, Mađarska, Srbija i Crna Gora. Najdulja granica je sa Bosnom i Hercegovinom i to 1011,4 kilometra. Kada se govori o granici sa Bosnom i Hercegovinom možemo reći da se radi najvećim dijelom o povijesnoj granici. Ta granica je ustanovljena nakon mirovnog ugovora između Turske i Austrijske carevine. Ugovor je potpisan 1791. godine. Ta granica se do današnjeg dana jako malo korigirala i to za vrijeme drugog svjetskog rata. Zatim granica sa Slovenijom u dužini od 667,8 kilometara. Govorimo li o granici sa Slovenijom do danas je pitanje razgraničenja ostalo nedefinirano. Postojeća granica je definirana još za vrijeme Austro Ugarske. Granica sa Mađarskom iznosi 355,5 kilometara. Granica sa mađarskom je uređena na temelju principa prirodnih granica (prati tok Mure i Drave). Prvim međunarodnim ugovorom kojim je definirana granica između Republike Hrvatske i Mađarske smatra se Ugovor o miru iz 1920. godine. Ugovorom iz 1992. godine između Republike Hrvatske i Mađarske potvrđeno je da ne prestaju važiti raniji ugovori o granica potpisani između RH i SFRJ, te se oni prenose na ove dvije države. Potom slijedi granica sa Srbijom u dužini od 317,6 kilometara. Kada govorimo o ovoj granici možemo reći da ona prati tok rijeke Dunav. Zanimljivost je da je Republika Hrvatska u povijesti posjedovala zemlju koja se prostirala i preko rijeke Dunav. Ova granica definirana je u bivšoj Jugoslaviji. Najmanja granica Republike Hrvatske na kopnu je ona sa Crnom Gorom koja je duga 22,6 kilometara. Granice su dokumentirane. Nalaze se na kartama iz vremena Austro Ugarske. Kada govorimo o morskoj granici sa Crnom Gorom nju je tek potrebno utvrditi.

Govorimo li o morskoj granici te državama kojima Republika Hrvatska graniči možemo reći da Hrvatska ima morsku granicu dugu 948 km od čega je 67 km sa susjednim zemljama (Italijom, Slovenijom, BiH i Crnom Gorom). Govorimo li o granici sa Italijom možemo reći da je definirana Osimskim sporazumom. Taj sporazum je reguliran između Italije i SFRJ 1975. godine. Ovim sporazumom potvrđena je granica između ove dvije države na kopnu i moru. Na temelju sukcesije obje su zemlje razmjennom nota potvrdile da preuzimaju Osimske sporazume, a samim time su potvrdili da su utvrđene granice utvrđene i neosporne. Sav Ostatak granice prema međunarodnom moru. Taj ostatak granice je reguliran

prema raznim međunarodnim ugovorima koji se tiču prava mora, kao i prema ostalim raznim propisima.

Uredbom Vlade republike hrvatske o graničnim prijelazima(Narodne novine, broj 79/13) na državnoj granici određena su 173 granična prijelaza.

Slika 6. Prikaz državnog područja i granica Republike Hrvatske sa susjednim državama

Temelji se na karti Kartografskoga odsjeka Ujedinjenih Naroda, broj (No.) 3740 izmjena (Rev.) 5. iz 2006.

Izvor: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska> (6. 5. 2016.)

6. 2. Pravni temelji za utvrđivanje hrvatskih državnih granica

Pravni temelji za utvrđivanje državnih granica Republike Hrvatske prvenstveno se nalaze u ustavnoj odluci o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske. Ta odluka je donesena 25. 6. 1991. godine u Deklaraciji o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske. Europska Unija je osnovavši Arbitražnu komisiju tražila relevantnu potvrdu

stajališta o granicama Republike Hrvatske iz 1991. godine. Odlučeno je da bivše republike moraju riješiti probleme državne sukcesije. Republika Hrvatska je u pripremi ovih stajališta iznijela i svoje kriterije za rješavanje pitanja granica novih državana području bivše SFRJ-e. Republika Hrvatska je tražila da se njene vanjske granice moraju poštovati u svim slučajevima prema povelji UN-a, te prema međunarodnom pravu. Drugi zahtjev Republike Hrvatske se ogleda u demarkacijskoj crti između Hrvatske i Srbije ili Srbije i BiH-e ili eventualno između drugih susjednih nezavisnih država. Moći će se mijenjati samo putem međunarodnih ili nekih drugih dogovora. Treće što je zahtijevala RH-a je da ako se ne dogovori suprotno prijašnje granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo.

6. 3. Članak 2. Ustava Republike Hrvatske

Suverenitet Republike Hrvatske je neotuđiv, nedjeljiv i neprenosiv.

Suverenitet Republike Hrvatske prostire se nad njenim kopnenim područjem, rijekama, jezerima, prokopima, unutarnjim morskim vodama, teritorijalnim morem, te zračnim prostorom nad tim područjima⁹.

Republika Hrvatska ostvaruje, u skladu sa međunarodnim pravom suverena prava i jurisdikciju u morskim područjima i u podmorju jadranskog mora izvan državnog područja do granice sa susjedima.

Hrvatski Sabor ili narod neposredno, samostalno, u skladu sa Ustavom i zakonom odlučuje:

- o uređivanju političkih, gospodarskih te pravnih odnosa u Republici Hrvatskoj
- o očuvanju prirodnog i kulturnog bogatstva i korištenju njime
- o udruživanju u saveze sa drugim državama

Saveze sa drugim državama Republika Hrvatska sklapa zadržavajući suvereno pravo da sama odlučuje o prenosivim ovlastima i pravo da iz njih slobodno istupa.

⁹ <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (5. 5. 2016.)

6. 3. Zakon o nadzoru državne granice RH-e

Kada se govori o Zakonu o nadzoru državne granice Republike Hrvatske najvažnije je reći da se ovim zakonom uređuju pitanja kao što su nadzor državne granice, poslovi granične policije, međunarodna suradnja između Republike Hrvatske i ostalih zemalja, kao također i suradnju ostalih državnih službi na granici. Ovdje ćemo proći par najvažnijih pojmova koji se tiču državne granice.

Članak 3. Zakona o nadzoru državne granice:

Nadzor državne granice u smislu ovoga zakon, je kontrola prelaska državne granice i zaštita državne granice, a obavlja se radi:

- osiguranja nepovredivosti državne granice i državnog područja Republike Hrvatske
- zaštite života i zdravlja ljudi
- sprečavanje i otkrivanje kaznenih djela i prekršaja te otkrivanje i pronalaska počinitelja istih
- sprečavanje nezakonitih migracija
- sprečavanje i otkrivanje drugih opasnosti za javnu sigurnost, pravni poredak, i nacionalnu sigurnost¹⁰.

Nadalje ovim zakonom se uređuju i određeni bitni pojmovi koje smo već prethodno obradili u radu, a to su pojmovi granične crte, zatim pojam državne granice. Ovdje je bitno naglasiti da se u ovome zakonu uz opće odredbe reguliraju još tijela i njihove ovlasti za nadzor državne granice, određuje se prelazak državne granice kao i graničnog prijelaza, regulira se pojam granične kontrole, također se određuje i regulira pojam granične crte i zaštite državne granice, reguliraju se također poslovi granične policije u unutrašnjosti države, međunarodna granična policijska suradnja, prikupljanje, pohrana, obrada, korištenje i zaštita podataka, te na kraju prekršajne odredbe.

¹⁰Zakon o nadzoru državne granice NN 82/13.

7. ZAKLJUČAK

Kao što je već prethodno navedeno u sažetku rada državna granica kao i državno područje su jedni od glavnih i osnovnih obilježja koji čine svaku državu danas u svijetu. Upravo iz ovog razloga se među prvim člancima u Ustavu Republike Hrvatske, točnije u članku 2 navodi da je suverenitet Republike Hrvatske neotuđiv, nedjeljiv i neprenosiv. Također, u temeljnim zakonskim aktima većine suvremenih zemalja u svijetu se upravo definira teritorij određene države, kao također i državna granica. Državno područje je kako je već navedeno u ovome radu prostor nad kojim država obavlja svoju vrhovnu vlast. Svaka država donoseći zakone, propise, razne ugovore, kao također i poštujući međunarodno pravo kao cilj ima zaštitu svog državnog područja kao i svojih državnih granica. Kako je prije spomenuto, jedan od najbitnijih kriterija da bi neka država uopće mogla postojati je to da ima svoj teritorij. Budući da svaka država obavlja vrhovnu vlast na svome području, prvenstveno na temelju međunarodnih ugovora također je bitno naglasiti da upravo iz međunarodnog prava proizlaze i pojedine obveze svake države. Ako državnu granicu gledamo kao svojevrsni štit svake države onda prvenstveno možemo zaključiti da su granice kroz povijest uvijek imale veliku ulogu. Danas, u vrijeme globalnih prijetnji, gdje prvenstveno prednjači terorizam državne granice kao i zaštita istih imaju možda i najveću ulogu do sada. Upravo iz ovih razloga jako je bitno da se ljudima približi pojam državne granice, ali i neki ostali pojmovi kao što su granična crta, razne vrste granica i slično. Gledajući kroz povijest pa do danas vidljivo je da se u svijetu osnivaju jako velika područja uz naravno reguliranje međunarodnim pravom. Ovakva područja se upravo zamišljaju bez granica odnosno graničnih kontrola. Primjer koji je nama jako blizak je područje Europske Unije, na koju se nadovezuje takozvani Schengenski prostor. Upravo ovakva područja stvaraju se da bi osobe se slobodno mogli kretati iz države u državu bez raznih kontrola, te da bi naravno mogli živjeti i raditi u drugim zemljama. Nažalost, upravo na ovaj način olakšano je i potencijalnim kriminogenim osobama određenih kriminalnih aktivnosti te nezakonitih radnji. Zbog toga je danas došlo do toga da se više nego ikad preispituje ovakav tip područja bez državnih granica. Upravo iz svih navedenih stavki u ovome radu, obavljanje autonomne vlasti na državnom području, stjecanje područja, obavljanje vlasti na zraku, podzemlju morskog tla, na rijekama i jezerima, na unutarnjim morskim vodama, teritorijalnom moru, arhipelaškim vodama, na nekim drugim područjima gdje uživa suverena ili neka druga prava, odnosno napori koja svaka država ulaže

da bi zaštitila svoje područje vrlo je jednostavno doći do zaključka, a to je da svaka država upravo definirajući svoj teritorij, svoju državnu granicu, definira, a samim time i štiti svoje postojanje.

8. POPIS LITERATURE I IZVORA

Literatura:

1. Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, Međunarodno pravo 1, Zagreb 2012.
2. Degan, V.Đ., Međunarodno pravi, Zagreb, 2011.
3. Ivanda, S., Državna granica-nadzor, kontrola i zaštita, Zagreb.
4. Zakon o nadzoru državne granice, NN83/13 .

Izvori:

1. <https://hr.wikipedia.org/wiki>,
2. <https://sh.wikipedia.org/wiki>,
3. https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatske_%C5%BEupanije,
4. <https://bs.scribd.com/doc/76216016/me%c4%91unarodno-pravo-velika-skripta>
5. https://hr.wikipedia.org/wiki/Pomorsko_pravo
6. <http://www.zakon.hr/z/450/Zakon-o-nadzoru-drzavne-granice>